

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 70 – תשע"ז

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

הזיק משלוח מנות בחנות בערב פורים, האם יכול להחזיר משלוח זהה לאחר הפורים?

ומה עם 160 מליון הדולר הנותרים?

אחד מתומכי התורה הגדולים ביותר נכנס למר"ר מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א בימי הפורים וסיפר למרן שליט"א שהכנסותיו השנה היו "שלוש מאות ועשרים מליון דולר" וזכה לתת מחצית מהסכום "מאה שישים ושתיים מליון דולר" לעולם התורה.

והנה כשיצא הגביר מבית מרן שליט"א הבחינו בני הבית שמרן מהרהר בדבר, והבינו שהוא מתפעל מגודל פזרנותו לצדקה של אותו גביר, ואז פנה אליהם מרן שליט"א בתמיהה, ומה הוא עושה עם המאה ושישים מליון הדולר הנותרים???

מעשה שהיה ביהודי שנכנס לחנות לממכר משלוחי מנות, ובעודו בוחן את המשלוחים הפיל בטעות את אחד המשלוחים היקרים שבחנות ששוויו אלף שקל, וסיכם עם בעל החנות שמיד לאחר חג הפורים ישלם לו על הנזק שגרם.

אלא שבמהלך הפורים קיבל מידידיו משלוח מנות זהה במדויק למשלוח שהזיק, ומיד לאחר חג הפורים הגיע עימו לחנות ואמר שבזה הוא משיב את המשלוח שהזיק, אלא שבעל החנות סירב לקחתו באומרו שאין שום ערך במשלוח מנות לאחר הפורים וא"ז נחשב לתשלום.

והנה לכאורה הדבר תלוי בנידון המחנה אפרים (נז"מ סי' א') ביסוד חיוב תשלומי נזיקין האם חיובו הוא השלמת החפץ והחיוב נעמד על שיעור המדה שחסר ונתינת הדמים היא רק היכי תימצא להעמדת החפץ, או שחיובו הוא חיוב דמים לשלם הפסד חסרונם של הדבר הניזוק.

ונפק"מ במי שהזיק חפץ והוזל וכגון שבשעת ההיזק היה שווה חמשה ואח"כ בשעת הפרעון הוזל ואינו שווה אלא ארבעה, האם סגי שיחזיר חפץ אחר כמו שהזיק אף ששוויו עתה הוא רק ארבעה, או שהדבר תלוי בשעת ההיזק וכיון שבשעת ההיזק שווי החפץ היה חמשה התחייב המזיק לשלם חמשה ואינו יכול להביא חפץ דומה כיון שכעת ירד ערכו, וכפי שמצינו בגזלן שאינו יכול להשיב חפץ דומה אחר שהוזלו המחירים דבעינן 'כעין שגזל'.

ותלה זאת במחלוקת הרמב"ם והראב"ד (פ"ה מט"ו) במזיק קרקע חבירו ויש בניהם ויכוח כמה חפירות חפר הנתבע, האם יכול להשביעו כדין מודה במקצת, שהרמב"ם סובר שאין חיוב שבועה דאין נשבעין על קרקעות, והראב"ד משיגו דמ"ש משאר תביעת ממון, ומבאר המחנ"א שהרמב"ם סובר שיסוד התביעה הוא השלמת הנזק, ולכך נחשב לתביעת קרקע ואין נשבעין על קרקעות, והראב"ד סובר שהוי חיוב דמים.

ונמצא דאם חיוב מזיק הוא חיוב דמים ותלוי בשעת ההיזק, א"כ כיון שבשעת ההיזק המשלוח היה שווה אלף שקל לא יכול המזיק להביא משלוח זהה לאחר הפורים שהרי המשלוח מאבד אז כמעט את כל ערכו, אך אי

נימא שחיוב מזיק הוא חיוב חפץ ויכול להשיב את החפץ שהזיק אף שאיבד עתה מערכו, א"כ אף כאן יוכל להשיב משלוח זהה למשלוח שהזיק אף שאין הוא שווה כעת כמעט מאומה.

אלא שהנידונים אינם דומים, כיון שבמקרה של המחנ"א החפץ הוא אותו חפץ אלא שאיבד מעט משוויו, אך בנידונינו החפץ הוא אינו אותו חפץ שהרי משלוח מנות לאחר הפורים הוא חפץ אחר לגמרי, והרי זה דומה לנידון המובא בפתחי תשובה (ח"מ סי' ס"ג א') בגזל אתרוג והשיבו לאחר החג, האם יכול לומר לו 'הרי שלך לפניך', דדעת הפמ"ג שהרי זה כמו חמץ ועבר עליו הפסח שיכול לומר לו הרי שלך לפניך.

אולם הביא תשובת הגאון מו"ה משה שלמה זלמן אב"ד דק"ק קראקא שבאתרוג אינו יכול לומר לו 'הרי שלך לפניך', כיון שכ"ע יודעין ומכירין ההיזק שאתרוג אחר סוכות אינו שווה אלא לאכילה, וזה דמי למטבע שנפסל בכל המדינות שלא יכול לומר לו הרי שלך לפניך.

ואי"ז דומה לגזל חמץ ועבר עליו הפסח שאין ניכר שעבר על חמץ זה הפסח, והיינו דחמץ ועבר עליו הפסח הוא אותו חמץ רק שאסור באכילה והנאה, משא"כ אתרוג שעבר עליו הסוכות הוא אינו אתרוג אלא "לימון" דכל השנה שימושו הוא לאכילה ורק בסוכות שימשו הוא למצוה.

וה"נ בנידון דידן ניכר לכל הנזק שיש בהשבת משלוח מנות לאחר הפורים, שהרי סלסלה של ממתקים לאחר הפורים אינה נחשבת למשלוח מנות אלא לכמה פרטי מזון בתוך סל ששויים זעום לערך משלוח מנות.

ואף לשיטת הפמ"ג שם שאף באתרוג יכול לומר לו הרי שלך לפניך, זהו דוקא שם בגזלן שמחזיר את החפץ הגזול עצמו ולכן יכול לומר לו הרי שלך לפניך, שהרי זהו באמת החפץ 'שלו', אך כאן הרי מחזיר משלוח אחר, ולכן לכו"ע לא יכול לומר לו הרי 'שלך' לפניך.

האם מותר לנסוע 'ברולר' (סקטים) בשבת?

השבוע אמרתי שיעור במדרשיית 'לב לאחים' בבת ים המנוהלת ע"י מזכה הרבים הרה"ג רבי יואל פסרמן שליט"א, וניגש אלי שם אחד המתחזקים וסיפר שהוא בן להורים גרושים ומתגורר אצל אמו בבת ים, ובזכות אביו המתקרב ליהדות הוא החל להגיע למדרשיה, וכיון שאביו גר בבת ים הוא החל ללכת עימו בליל שבת לבית הכנסת שם.

אלא שלסעודה הוא צריך להגיע לראשון לציון אל אמו האוכלת אצל הסבתא ומגיעה ר"ל לשם ברכב בשבת, וכיון שללכת ברגל זה בלתי אפשרי הוא נוסע על 'רולר' (סקטים - נעלים עם גלגלים) וברצונו לדעת האם הדבר מותר בשבת, מצד טלטול ומצד מוקצה.

ונראה שמעיקר הדין הדבר מותר, כיון שנחשב ככלי שמלאכתו להיתר, ואף אי"ז נחשב לטלטול כיון שהרולר הוא כנעליים לכל דבר, ואע"פ שעיקר השימוש בו הוא בריצה ובפסיעה גסה שנאסרה בשבת כמבואר בשו"ע (ש"א א') מ"מ הרי מבואר שם שהדבר מותר לבחורים המתענגים בריצתם וקפיצתם, וכן התיר בפשיטות בשו"ת אור לציון (סי' מ"ב).

אלא שמסתבר שראוי להימנע מלהשתמש בזה בשבת משום 'זילותא דשבת', אך בנידונינו שזה הפיתרון היחידי מסתבר שניתן להתיר זאת במקומו ובעירו. (והסכים ע"כ הגר"א דינר שליט"א).

(נכתב ע"י אחד השומעים)